

U Z N E S E N I E

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci žalobcu **D. F.**, bývajúceho v B., zastúpeného Mgr. Z. K., PhD., advokátkou v B., proti žalovanému **P., a.s.**, so sídlom v B., **o ochranu osobnosti**, vedenej na Okresnom súde Bratislava IV pod sp. zn. 16 C 250/2009, o dovolaní žalobcu proti rozsudku Krajského súdu v Bratislave z 24. novembra 2011 sp. zn. 9 Co 413/2010, takto

r o z h o d o l :

Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudok Krajského súdu v Bratislave z 24. novembra 2011 sp. zn. 9 Co 413/2010 **z r u š u j e** a vec mu vracia na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e

Okresný súd Bratislava IV rozsudkom z 13. júla 2010 č.k. 16C 250/2009-279 žalobu, ktorou sa žalobca domáhal 1/ určenia, že žalovaný ako vydavateľ denníka H. uverejnením karikatúry v denníku H. z X, str. X, neoprávnene zasiahol do práva žalobcu na ochranu jeho osobnosti, 2/ uloženia povinnosti žalovanému v najbližšom čísle denníka H. pripravovanom po nadobudnutí právoplatnosti tohto rozhodnutia, uverejniť žalobcovi ospravedlnenie, a to na strane venovanej n. („N.“), na rovnakom mieste, na akom bola uverejnená karikatúra v denníku H. z X, a rovnakým písmom, akým bol uverejnený text v karikatúre z X, 3/ uloženia povinnosti žalovanému uverejniť ospravedlnenie žalobcovi s nadpisom a textom v znení : „O.“, 4/ uloženia povinnosti žalovanému zaplatiť žalobcovi nemajetkovú ujmu v peniazoch vo výške 33.000 Eur a 5/ nahradiť mu trovy konania, zamietol a žalobcovi uložil povinnosť zaplatiť žalovanému náhradu trov konania v sume 811,31 Eur k rukám advokáta do troch dní. Svoje rozhodnutie právne odôvodnil ustanoveniami § 11, § 12 ods. 3 a § 13 ods. 1 Občianskeho zákonníka, vecne tým, že autor karikatúry vyjadril len svoj hodnotiaci úsudok

na konanie a vystupovanie žalobcu ako p. v súvislosti s jeho aktuálnym zdravotným stavom a nie ako súkromnej osoby. Vyobrazenie žalobcu bez k. vyjadrovalo len satirické, zosmiešňujúce zobrazenie čít žalobcu ako politika, teda karikatúra sa týkala jeho verejného postavenia a nie zosmiešňovania jeho vtedajšieho zdravotného stavu, pričom spôsob vyjadrenia informácie o zdravotnom stave žalobcu nevybočil z medzí prijateľnej kritiky a ani nevyvolal u priemerne uvažujúceho čitateľa dojem, že žalobca nemá k. a takouto formou sa nemohol dotknúť jeho osobnej integrity. Karikatúra sa netýkala žalobcu ako súkromnej osoby, ale jeho verejného účinkovania ako politika, pričom bola situácii primeraná a taktiež bola realizovaná spôsobom, ktorý neprekročil hranicu slušnosti a prípustnosti. Pre demokratický štát akým je Slovenská republika, je dôležitá sloboda prejavu a šírenie informácií, či už pochvalných alebo kritických. Žalobca ako verejne činná osoba, ktorá v čase tohto zásahu bola osobou známou všetkým občanom SR ako p. a p., je povinný znášať väčšiu mieru kritiky. Preto aj meradlo posúdenia skutkového tvrdenia žalobcu ako vrcholného politika je v tomto prípade oveľa mäkšie v prospech novinára, resp. autora karikatúry. Na základe uvedených skutočností mal súd prvého stupňa za to, že uverejnením predmetnej karikatúry nedošlo zo strany žalovaného k takému zásahu do ochrany osobnosti žalobcu, ktorý by bol neoprávnený a zároveň spôsobilý privodiť mu ujmu a preto žalobu žalobcu na ochranu osobnosti a priznanie nemajetkovej ujmy v peniazoch ako nedôvodnú zamietol. Rozhodnutie o náhrade trov konania odôvodnil ustanovením § 142ods. 1 O.s.p., úspechom žalovaného v konaní a vznikom mu trov na právnom zastúpení.

Krajský súd v Bratislave na odvolanie žalobcu rozsudkom z 24. novembra 2011 sp. zn. 9 Co 413/2010 rozsudok súdu prvého stupňa s poukazom na ustanovenie § 219 ods. 1, 2 O.s.p. potvrdil, keď sa v celom rozsahu stotožnil s jeho odôvodnením, na ktoré v podrobnostiach poukázal. Uviedol, že súd prvého stupňa správne rozpoznal, že v danej veci ide o konflikt medzi slobodou prejavu chránenou čl. 26 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 10 Dohovoru na strane jednej a právom na ochranu osobnosti na strane druhej, ktorý je potrebné vyriešiť v súlade s princípom proporcionality, na základe čoho aj správne súd prvého stupňa aplikoval judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva, v zmysle ktorej sa zdôrazňuje úloha slobody prejavu ako jedného zo základných pilierov demokratickej spoločnosti. Sloboda prejavu platí nielen pre „informácie“ alebo „myšlienky“, prijímané priaznivo alebo považované za neškodné, ale tiež pre tie, ktoré sú neprijemné, šokujúce alebo znepokojujúce. Štandard ochrany slobody prejavu a práva na informácie podľa judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva na území Slovenskej republiky priamo aplikovateľný a má dokonca

prednosť pred zákonom, ak poskytuje väčší rozsah základných práv a slobôd ako zákon. Súd prvého stupňa preto postupoval správne, ak sa v danej veci opieral o judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva, ktorá je v rámci inštitútu ochrany osobnosti pre oboch účastníkov konania notoricky známa, keďže tak odvolanie, ako aj vyjadrenie k odvolaniu čerpá z jej podkladov.

Proti rozsudku odvolacieho súdu podal žalobca dovolanie a žiadal, aby dovolací súd oba rozsudky súdov nižších stupňov zrušil a vec vrátil súdu prvého stupňa na ďalšie konanie. Prípustnosť dovolania vyvodzoval z ustanovenia § 237 písm. f/ O.s.p., dôvodnosť z ustanovení § 241 ods. 2 písm. a/, b/ a c/ O.s.p. V obsiahlom dovolaní zopakoval všetky dôvody uvádzané v odvolaní proti rozhodnutiu súdu prvého stupňa s poukazom na skutočnosť, že odvolací súd vo svojom odôvodnení nezhrnul podstatu všetkých relevantných odvolacích námietok žalobcu a na niektoré vôbec nereagoval, čím nerešpektoval požiadavku na riadne odôvodnenie rozsudku v súlade s ustanovením § 157 ods. 2 O.s.p., čím žalobcovi odňal možnosť konať pred súdom, vrátane možnosti náležite skutkovo a právne argumentovať proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, čo malo za následok porušenie práva na spravodlivé súdne konanie zaručené v článku 46 ods. 1 Ústavy SR a v článku 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Za odňatie možnosti konať pred súdom považoval aj skutočnosť, že odvolací súd na rozdiel od súdu prvého stupňa posúdil vec len podľa § 11 a § 13 Občianskeho zákonníka a nie aj podľa § 12 ods. 3, ktorý bol pre vec rozhodujúci, t.j. nerozhodoval podľa relevantnej právnej normy, pričom tak postupoval bez vedomosti účastníka. Za odňatie možnosti konať pred súdom žalobca považuje tiež skutočnosť, že mu nebolo doručené písomné vyjadrenie žalovaného k odvolaniu. Nedoručením vyjadrenia odvolací súd porušil jeho právo na spravodlivý proces a vytvoril stav nerovnosti účastníkov v konaní. Za odňatie možnosti konať pred súdom považuje tiež postup odvolacieho súdu, ktorý rozhodol vec bez nariadenia pojednávania podľa § 214 ods. 2 O.s.p., pričom neuviedol, prečo pojednávanie neprichádzalo do úvahy. Za inú vadu konania (§ 241 ods. 2 písm. b/ O.s.p.) žalobca považuje skutočnosť, že odvolací súd nevykonal nápravu väd konania súdu prvého stupňa. Za nesprávne právne posúdenie veci odvolacím súdom (§ 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p.) je potom potrebné považovať to, že odvolací súd neaplikoval na prejednávaný prípad ustanovenie § 12 ods. 3 Občianskeho zákonníka, ktoré bolo pre vec rozhodujúce.

Žalovaný v písomnom vyjadrení k dovolaniu navrhol dovolanie žalobcu ako neprípustné odmietnuť. Uviedol, že žalobcovi nebola odňatá možnosť konať pred súdom, podmienky podľa § 237 písm. f/ O.s.p. neboli splnené a preto nie je založená prípustnosť dovolania proti rozhodnutiu odvolacieho súdu a nie sú dané ani iné dovolacie dôvody. Uviedol, že rozhodnutie súdu je riadne odôvodnené, ak v dostatočnej miere uvádza dôvody, na ktorých súd založil svoje rozhodnutie a ak sa odvolací súd stotožňuje s odôvodnením prvostupňového rozhodnutia, môže sa v odôvodnení obmedziť na skonštatovanie správnosti dôvodov prvostupňového rozsudku. Námietky žalobcu týkajúce sa dovolacích dôvodov v zmysle ustanovenia § 241 ods. 2 písm. b/, c/ O.s.p. považoval vzhľadom na neprípustnosť dovolania, za bezpredmetné.

Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd dovolací (§ 10a ods. 1 O.s.p.), po zistení, že dovolanie podal včas účastník konania (§ 240 ods. 1 O.s.p), zastúpený advokátom (§ 241 ods. 1 O.s.p.), bez nariadenia dovolacieho pojednávania (§ 243a ods. 1 O.s.p.) skúmal najskôr, či tento opravný prostriedok smeruje proti rozhodnutiu, proti ktorému ho zákon pripúšťa.

Dovoláním možno napadnúť právoplatné rozhodnutia odvolacieho súdu, pokiaľ to zákon pripúšťa (§ 236 ods. 1 O.s.p.).

V prejednávanej veci odvolací súd rozhodol rozsudkom. V zmysle ustanovení § 238 O.s.p. platí, že ak dovolanie smeruje proti rozhodnutiu vydanému v tejto procesnej forme, je prípustné, ak je ním napadnutý zmeňujúci rozsudok (§ 238 ods. 1 O.s.p.) alebo rozsudok, v ktorom sa odvolací súd odchyľil od právneho názoru dovolacieho súdu vysloveného v tejto veci (§ 238 ods. 2 O.s.p.), alebo rozsudok potvrdzujúci rozsudok súdu prvého stupňa, ak odvolací súd v jeho výroku vyslovil, že je dovolanie prípustné, pretože po právnej stránke ide o rozhodnutie zásadného významu alebo ide o potvrdenie rozsudku súdu prvého stupňa, ktorým súd prvého stupňa vo výroku vyslovil neplatnosť zmluvnej podmienky podľa § 153 ods. 3 a 4 (§ 238 ods. 3 O.s.p.).

Nakoľko v prejednávanej veci je dovoláním napadnutý rozsudok, ktorým odvolací súd potvrdil rozsudok súdu prvého stupňa (pričom v jeho výroku prípustnosť dovolania nevyslovil, ani nejde o potvrdzujúci rozsudok vo veci neplatnosti zmluvnej podmienky podľa § 153 ods. 3 a 4 O.s.p.), je nepochybné, že prípustnosť dovolania žalobcu z § 238 ods. 1 až 3 O.s.p. nemožno vyvodiť.

Vzhľadom na zákonnú povinnosť skúmať vždy, či napadnuté rozhodnutie odvolacieho súdu nebolo vydané v konaní postihnutom niektorou z procesných väd uvedených v § 237 O.s.p. (§ 242 ods. 1 veta druhá O.s.p.), neobmedzil sa dovolací súd len na skúmanie prípustnosti dovolania podľa § 238 O.s.p., ale zaoberal sa i otázkou, či konanie nie je postihnuté niektorou z väd vymenovaných v § 237 písm. a/ až g/ O.s.p. V zmysle § 237 O.s.p. S. dovolanie prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu, ak a/ sa rozhodlo vo veci, ktorá nepatrí do právomoci súdov, b/ ten, kto v konaní vystupoval ako účastník, nemal spôsobilosť byť účastníkom konania, c/ účastník konania nemal procesnú spôsobilosť a nebol riadne zastúpený, d/ v tej istej veci sa už prv právoplatne rozhodlo alebo v tej istej veci sa už prv začalo konanie, e/ sa nepodal návrh na začatie konania, hoci podľa zákona bol potrebný, f/ účastníkovi konania sa postupom súdu odňala možnosť konať pred súdom, g/ rozhodoval vylúčený sudca alebo bol súd nesprávne obsadený, ibaže namiesto samosudcu rozhodoval senát. Dovolateľ vady v zmysle § 237 písm. a/ až e/, g/ O.s.p. nenamietal a ich existencia v dovolacom konaní nevyšla najavo.

S prihliadnutím na obsah dovolania dovolací súd osobitne skúmal, či postupom súdov nedošlo k odňatiu možnosti účastníka konania pred súdom konať (§ 237 písm. f/ O.s.p.). Túto vadu dovolateľ videl v porušení jeho práva na spravodlivé súdne konanie (nedoručenie mu vyjadrenia druhého účastníka k jeho odvolaniu a nedostatočné odôvodnenie rozhodnutí súdov oboch stupňov, resp. ich nepreskúmateľnosť, prekvapivé rozhodnutie, či rozhodnutie odvolacím súdom bez nariadenia pojednávania).

Dovolací súd vzhliadol ako dôvodnú dovoláciu námietku, ktorá sa týkala postupu odvolacieho súdu, ktorým malo podľa názoru dovolateľa prísť k odňatiu možnosti konať pred súdom tým, že mu nedoručil vyjadrenie druhého účastníka k jeho odvolaniu.

Postup súdu, ktorým sa účastníkovi konania odňala možnosť konať pred súdom zakladá porušenie práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor“), porovnaj napr. sp. zn. III. ÚS 156/06, sp. zn. III. ÚS 331/04, sp.zn. II. ÚS 174/04.

Podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

Podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru, každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch.

Podľa judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky, ak súd koná vo veci uplatnenia práva osoby určenej v čl. 46 ods.1 ústavy inak ako v rozsahu a spôsobom predpísaným zákonom, porušuje ústavou zaručené právo na súdnu ochranu (I. ÚS 4/94).

Obsah práva na súdnu ochranu v čl. 46 ods. 1 ústavy nespočíva len v tom, že osobám nemožno brániť v uplatnení práva alebo ich diskriminovať pri jeho uplatňovaní. Jeho obsahom je i zákonom upravené relevantné konanie súdov. Každé konanie súdu, ktoré je v rozpore so zákonom, je porušením ústavou zaručeného práva na súdnu ochranu (I. ÚS 26/94). K odňatiu práva na súdnu ochranu v zmysle čl. 46 ods. 1 ústavy, preto dochádza aj vtedy, ak sa niekto („každý“) domáha svojho práva na súde, ale súdna ochrana tomuto právu nie je priznaná, alebo nemôže byť priznaná v dôsledku konania súdu, ktoré je v rozpore so zákonom (porovnaj III. ÚS 7/08).

Koncept spravodlivého súdneho konania vnímaný v rozhodovacej činnosti Európskeho súdu pre ľudské práva ako aj v judikatúre Ústavného súdu Slovenskej republiky (viď sp. zn. II. ÚS 116/09, sp. zn. III. ÚS 199/08, sp. zn. IV. ÚS 186/09) vyžaduje, aby každej procesnej strane bola daná primeraná možnosť predniesť svoju záležitosť za podmienok, ktoré ju nestavajú do podstatne nevýhodnejšej pozície – proti jej protistrane (pozri napr. Nideröst-Huber proti Švajčiarsku, 18. februára 1997, ods. 23, Zbierka rozsudkov a rozhodnutí 1997-I). Okrem tejto požiadavky koncept spravodlivého súdneho konania v sebe implikuje právo na kontradiktórne konanie, podľa ktorého procesné strany musia dostať príležitosť, nielen predložiť všetky dôkazy potrebné na to, aby ich návrh uspel, ale aj zoznámiť sa so všetkými dôkazmi a pripomienkami, ktoré boli predložené (účastníkmi), alebo zabezpečené (súdom) s cieľom ovplyvniť rozhodnutie súdu a vyjadriť sa k nim (pozri Nideröst-Huber, citované vyššie, Milatová a ďalší proti Českej republike, č. 61811/00, ECHR 2005-V, Mareš proti Českej republike, č. 1414/03, 26. október 2006, Krčmář a ďalší proti

Českej republike, č. 35376/97, 3. marec 2000, Vokoun proti Českej republike, rozsudok z 3. júla 2008). Za súčasť práva na spravodlivý proces je treba preto považovať právo účastníkov konania na doručenie procesných vyjadrení ostatných účastníkov.

Európsky súd pre ľudské práva v rozsudku z 27. apríla 2010 vo veci Hudáková a ďalší proti Slovenskej republike uviedol, že „...význam požiadavky, aby bolo vyjadrenie zaslané všetkým účastníkom konania spočíva v potrebe zabezpečenia, aby procesné strany mali vieru vo výkon spravodlivosti a aby im nebola odopretá možnosť vyjadriť sa ku skutočnostiam, ktoré by mohli ovplyvniť rozsudok súdu.“. Nedoručenie vyjadrenia účastníka konania druhému účastníkovi konania vytvára stav nerovnosti účastníkov v konaní pred súdom, čo je v rozpore s princípom kontradiktórnosti konania a rovnosti zbraní ako súčasť práva na spravodlivý proces. Zásada kontradiktórnosti konania, ktorá síce v našom právnom poriadku výslovne upravená nie je, no patrí medzi všeobecné zásady občianskeho súdneho konania a je jedným z prvkov spravodlivého súdneho procesu, spočíva v existencii procesnej rovnosti účastníkov konania, v tzv. rovnosti zbraní účastníkov, v rámci ktorej „každá strana musí mať zásadne možnosť nielen predložiť dôkazy a argumenty, ktoré považuje za nutné pre úspech jej požiadaviek, ale musí mať i možnosť zoznámiť sa s každým dokladom a pripomienkou predloženou súdu za účelom ovplyvniť jeho rozhodnutie, a vyjadriť sa k nim“ (rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Mantovanelli proti Francúzsku z 18. marca 1997).

Porušenie povinnosti doručiť odvolanie vrátane vyjadrenia k odvolaniu účastníkom konania má za následok vadu konania podľa § 237 písm. f/ O.s.p., pretože sa účastníkovi konania odníma možnosť uplatnenia procesného práva vyjadriť sa k úkonu druhého účastníka konania.

Dovolací súd zo súdneho spisu zistil, že žalobca napadol rozsudok okresného súdu odvolaním (č.l. 293 až 305, doplnené č.l. 306 až 308). Toto odvolanie spolu s jeho doplnením bolo zaslané na vyjadrenie žalovanému (č.l. 309), ktorý sa následne podaním z 22. októbra 2010 k odvolaniu žalobcu vyjadril, pričom vyjadrenie bolo súdu zaslané v dvoch exemplároch (č.l. 235 a nasl.). Ako vyplýva zo spisu, toto vyjadrenie žalobcovi doručené nebolo, pretože súd prvého stupňa v rámci prípravy predloženia spisu odvolaciemu súdu nedal pokyn na jeho doručenie a obidva exempláre sa nachádzajú v súdnom spise doteraz. Tento nedostatok neodstránil ani dovolací súd, napriek tomu dňa 24. novembra 2011 vyhlásil rozsudok. Treba

uviesť, že odvolací súd sa vyjadrením žalovaného k odvolaniu žalobcu vo svojom rozhodnutí zaoberal a toto i uviedol do obsahu odôvodnenia svojho rozhodnutia. Keďže však v danej veci vyjadrenie žalovaného k odvolaniu nebolo doručené žalobcovi, treba konštatovať, že v tejto súvislosti nie je možné odvolacie konanie považovať za spravodlivé. Právo účastníkov konania na doručenie procesných vyjadrení ostatných účastníkov treba považovať za súčasť práva na spravodlivý proces. Nedoručenie vyjadrenia účastníka konania druhému účastníkovi konania vytvára stav nerovnosti účastníkov v konaní pred súdom, čo je v rozpore s princípom kontradiktórnosti konania a rovnosti zbraní, ako súčastí práva na spravodlivý proces (mutatis mutandis I.ÚS 2/05, I.ÚS 100/04, I.ÚS 335/06).

Preto dovolací súd dospel k záveru, že došlo k porušeniu základného práva dovolateľa na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a slobôd (viď nálež Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. I. ÚS 335/06), v dôsledku čoho bola dovolateľovi odňatá možnosť konať pred súdom (§ 237 písm. f/ O.s.p.).

Procesná vada podľa ustanovenia § 237 písm. f/ O.s.p. zakladá prípustnosť dovolania a je zároveň tiež dôvodom, pre ktorý musí dovolací súd napadnuté rozhodnutie zrušiť, pretože rozhodnutie vydané v konaní postihnutom tak závažnou procesnou vadou nemôže byť považované za správne. Preto Najvyšší súd Slovenskej republiky napadnutý rozsudok odvolacieho súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie (§ 243b ods. 1 O.s.p.). Vzhľadom na dôvod zrušenia sa nezaoberal ďalšími námietkami uvedenými v dovolaní.

V novom rozhodnutí rozhodne súd znovu o trovách pôvodného ako aj dovolacieho konania (§ 243 ods. 1 O.s.p.).

Toto rozhodnutie prijal senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky pomerom hlasov 3 : 0.

P o u č e n i e : Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 26. februára 2013

JUDr. Eva S a k á l o v á, v.r.
predsedníčka senátu

Za správnosť vyhotovenia: Klaudia Vrauková